

učí tě odvykati marnivosti, k níž žel celá dnešní praxe spisovatelská jest jediným velkým svodem, a učí tě přivykati věcnosti; učí tě, jak dávatí svou osobu do služeb něčeho, co stavíš nad ni, něčeho, več věříš, že ji přežije; učí tě bezděky víře v pravou nesmrtnost, která není nic jiného než pokora, jež přijímá ráda a vděčně smrt pro tvou osobu za cenu trvání a přežití jejího díla nadosobního.

Učí tě správně hleděti na tvůj spisovatelský nebo umělecký úděl: že dílo jest cosi hlavního a předního a ty se svou osobou jen cosi vedlejšího: prostředek k uskutečnění tohoto účelu, jen prostředek a nástroj, který mohl by býti po případě nahrazen i prostředkem nebo nástrojem jiným. Že dílo žije i mimo tebe své osudy, nezávislé na tvé osobě, jimž tvé lidské jméno není ničím než prázdným zvukem, ne-li po případě přímo překážkou nebo balastem. . . Učí tě této pokoře, bez níž není uměleckého odosobení. Kdo miluje opravdu dílo, dovede mu včas obětovati svou osobu se všemi svými marnivostmi; a kdo miluje daleký účel, musí dovésti nalézt v sobě sílu, aby sežehl nejbližší přijemnost a pohodlnost, která je překážkou k němu.

Připravuje tě na dobu — věř, že nedalekou! —, kdy básnická a umělecká díla *nebudou vůbec podepisována*, poněvadž jméno bude se cítiti jako něco směšně malého a nechutného, co vtírá se nejen opovázlivě a osobivě, nýbrž i škodlivě mezi ty dvě velké složky života, jediné opravdové a oprávněné: bezejmennou sílu tvořivou a bezejmennou hromadu, bezejmennou sílu zažívající, trávící, přetvořující. Blaženým, milostným vybitím jiskry elektrické, životodárným vyrovnáním dvojího velkého napětí, dvojího erotického pólu kosmického i lidského bude se brzy jeviti dílo umělecké — tedy tím, čím vpravdě jest —, a ne vypiplaným výrobkem pana Floriána Čepičky nebo Jepičky.

Podepisovati se budou na své výrobky, jakož se sluší a patří, jediné mistři obuvničtí a krejčovští. Ale nové homérské zpěvy jako nové katedrály — a věřím, že v budoucnosti povstanou výtvoři jim obdobné — budou bezejmenné.

O čestné chudobě

Nedávno vyšel v pěkném překladu Tomanově druhý román milého primitiva francouzského *Charles Louis Philippa Otec Perdrix*, který bych nazval nejráději *básní čestné chudoby*. Psal jsem asi před půl rokem na tomto místě o Philippovi při příležitosti překladu Bubu z Montparnassu a charakterisoval jsem jej jako básníka něhy lidské. Do nejcitlivějších rukou bere opravdu utrpení lidské a zrak, který na ně klade, má něco z léčivé laskavosti oleje, jenž se lije na popáleninu, obvazu, který se přikládá na ránu. Není to chladná lhůstevnost, toužící jen poznati a poznané přesně zaznamenati: jest to zde zaujetí — zaujetí lásky a soucitu —, které se sklání nad ubohé, zmrzačené, churavé lidství, aby proniklo do hlubších oblastí, než kam může vniknouti touha zvědavosti pouze kritické. Ale toto zaujetí není *povrchní stranictví*, které skresluje po potřebách předsudku. Philippovi chudáci, ubožáci, trosečníci a bídničtí nejsou věru nijaká abstraktní schemata dokonalosti, čítankové vzory ctnosti, jako jeho boháči, dobyvatelé a mocní tohoto světa nejsou vyvrhelové pekelné zloby nebo destiláty podlosti. Tak také jeho *tatík Korotvička*¹ není nijaký preparát ctnostné chudoby a nijaká alegorie

1 - Mimoходом řečeno: Proč Otec Perdrix a proč ne Tatík Korotvička? Musíme se konečně naučit pokládat překladatelství za to, čím jest: za *umění*, a to znamená *svobodnou tvorbu*. Nahrazovati otročinu filologického doslovného pensa svobodnou tvorbou v duchu a pravdě. Ne mechanicky překládat, nýbrž organicky *přebásňovat* a po případě i *dobásňovat*. Tedy jménu, které má v původním dile výraznou symboliku, stvořit cosi rovnocenného v češtině. Tedy na příklad neopsat pohodlně titul

a odtažitá dokonalost. Jak by na příklad rád viděl, kdyby jeho synovec, dítě proletářské, svedl měšťáckému břicháči, panu doktoru Edmundovi, smyslnou dcerku a usadil se v jeho teplém hnízdě! Ocenil by takový manévr nejen pro věc samu, ale i jako tučné sousto pomsty stavovské. Nebo jak si umí tatík Korotvička občas vyhodit z kopýtka, sezvat svou rodinu, své ženaté syny, své vdané dcery, své vnuky a vnučky, zabít králíka, nakoupit vepřového a zapít to všecko řádně vínem a kořalkou, — ačkoliv jest jen obecní chudý a ačkoliv tím vyvolá pomstu tučného stopadesátikilového moralisty!

A přece při tom všem: mravní noblesa. Cítíš, že on je zhněten z čistšího těsta než bařtipán Edmund. A cítíš, že chudoba, kterou prochází na svá stará léta tento dělník kovářský, jenž bušil třicet nebo čtyřicet let do kovadliny svým perlíkem, jest jeho zkouška očistná: padají v ní s něho poslední šlaky a zbývá dobrý ryzí kov čisté lásky a oběti. Když se zaučuje ve škole nouze a pokoření, pronese tato významná slova, která osvětlují celou jeho duši až na dno: „Těžko zvykal jsem těmto věcem. Měl jsem z počátku chuť oběsit se. Řekl jsem si: Je to lepší než třít bídu. Ale bylo tu o děti. Lidé jsou tak blbí. Řekli by: Jsi přece jen kluk toho oběšence!“ Tímto rozhodnutím získal to, bez čeho není velikosti: *svobody lásky*. Odtud *nemůže* býti již malicherný nebo směšný; odtud jest tento žebrák již navždy rekovná duše, k níž se můžeš přiblížit jen s úctou.

Krásná francouzská literatura přemýšlela mnoho o problému chudoby a všeho, co s tím souvisí: bohatství, lakomství, lichvy; mnoho o penězích a jejich tajemném vlivu na lidskou duši. Balzac dá ti procítit jako nikdo druhý hrůzu lidské duše zachvácené morem lakomství, smilníci s penězi hmotně jako s živým tělem, v takovém Grandetovi, v takovém Gobseckovi; ale nejen Balzac, i Huysmans, Hello, Bloy táží se mučivé otázky,

románu Voltairova *Candide*, nýbrž odvážit se a pokusit se o to, naléztí mu obdobu: třebaš *Jelímánek*. Nic tak nesvědčí o posavadním otročím duchu českém jako naše běžná, úzkostlivě nemyslivá a netvořivá a stínově plazivá praxe překladatelská!

čím to, že peníze kazí i dobré a čestné duše, týčí před tebou „nevěděčné žebráky“, kteří jsou již vzbouřenci a mstitelé chudého Krista na celé zvrhlé moderní společnosti. A ovšem není jinak ani v anglické literatuře: od Carlyla, jehož Teufelsdröck chce bojovat „pro Boha a chudé“, přes Ruskina, který má kult chudoby jako ctnosti křesťanské, až do Chestertona, který novým světlem osvětluje Dickense s jeho láskou a úctou k chudým a ubohým a s jeho mstnými sarkasmy na podlé vydřiduchy, národohospodářsky osvícené moderním lžievangeliem volné soutěže, — jak stále vrací se v různých obměnách týž problém: stará píseň o tom, jak nesnadno jest vejíti boháči do království nebeského. Ale proč chodit do ciziny? I u nás našli někteří, a sice — a to jest charakteristické — především ti, kdož šli *mimo* hlavní silnici literární, výmluvné nebo palčivé slovo mstného rozhorlení proti penězoměncům v národním chrámě: tak nebožtík Váňa, Jakub Deml a Gamma. Vycítili různým způsobem a s různého stanoviska hlubokou vnitřní spojitost, která jest mezi zlatem a mravní rakovinou, mezi chudobou a duševní důstojností.

Ale nejcennější jest mně právě tento hlas Philippův, a to proto, že rozbíjí starou naturalistickou pavědeckou pověru, která spojovala v nejtěsnější pojmové spříznění chudobu a neřest. U Zoly a jeho četných naturalistických epigonů chudoba rodila vždycky jen vši, opilství, prostituci, vraždu, neřest. Chudý nemohl, *nesměl* býti zde čestným, dobrým člověkem: bylo to proti darwinismu, proti descendenční theorii, proti nauce o prostředí, proti společenskému determinismu, proti kriminální statistice a nevím proti kterým heslům a zaklínadlům ubohé zotročené duše moderní. Philippe rozbíjí tento bludný kruh. *Vrátil důstojnost, krásu, mravní velikost chudobě* — po deseti-letích zase první —: může mu býti kdy zapomenuto tohoto činu?

A dal nám tím lekcí více než uměleckou: vpravdě všenárodní a všelidskou. A přichází k nám, kdy je svrchovaně na čase: v hodinu dvanáctou. Neboť nikdy nebyl v Čechách takový ne-

104 dostatek čestné chudoby, jako jest dnes. Čestné chudoby: rozuměj chudoby, která jest uctívána proto, že cítí se její mravní krása a moc; chudoby, která mohla se obohatiti a odmítla to, poněvadž chtěla zachovati neporušenu svou duševní výsostnost. Chudoby, jako byla chudoba Mánesova a Alšova, Smetanova a Nerudova, Němcové a Havlíčkova. Chudoby, která dávala darem, aby zůstavila příklad a aby napověděla, že jsou jisté špinavé ruce, z nichž opravdový umělec nebo tvůrce nemůže přijmouti nic, co by neponížilo. Jaká hluboká symbolika jest na příklad v prosté skutečnosti, že Aleš bral jen zcela krátce plat inspektora kreslení, který mu vykázala tehdejší korumpovaná městská rada pražská při příležitosti jeho šedesátin r. 1912! Nebyl stvořen k přijímání darů z *takových* rukou! Pospíšil si a zemřel čistý a neposkvrněný takovým „dobrodiním“...

Chudoba, již mám na mysli, není bída nebo nuzota. Chudoba, čestná chudoba jest všude tam, kde tvůrce žije *ze mzdy za své dílo*, a ne z renty, ne z kapitálu, kterého získal obchodními triky a kalkulacemi; kde jest dělníkem, jemuž den dává za práci chléb.

Takové chudoby jest nám dnes třeba jako soli; nejen v uměleckém životě, ale především v životě politickém. *Politika jako cesta k obohacování se, to jest slovo pro úpadek dnešní doby*; to jest zlo, které nebylo známo v Čechách ještě před padesáti nebo šedesáti lety, to jest rakovina, která se nasadila v národní tělo zároveň s *oficiálností* české politiky, rozuměj od chvíle, kdy česká politika opustila stanovisko zásadního odboje a jala se smlouvat se s Vídní a dobývatí t. zv. úspěchů *hmojných*. Trest za ně šel vzápětí. A dnes, kdy „vdolky svobody“ — abych mluvil obrazem Štefánikovým — jedí nejen ti, kteří jich nepekli, nýbrž nejčastěji i ti, kteří *bránili* je péci, stává se tato hanba obecnou.

Vlastní příčina, proč úcta k nám na Západě, u spravedlivé a poučené ciziny klesá, jest v tom, že není u nás čestné chudoby, že není u nás úcty k pravé zásluze a vědomí pravých hodnot,

nýbrž jen shon a chvat po chvilkovém úspěchu, koupeném sebe-nečestněji. 105

V době, kdy tato země jest černa od špinavých rukou, od rukou, které kradly, loupily, lichvařily, hazardně hrály a podváděly, dal by se celý obrodný program pravé kulturní politiky shrnouti ve dvě tři slova: *Sem s čistýma rukama chudých!*